

Konuşma

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Prof. Dr. Şahap Kavcıoğlu, Merkez Bankası Başkanı

İstanbul Sanayi Odası Toplantısı

29 Temmuz 2022, İstanbul



İstanbul Sanayi Odasının Saygıdeğer Üyeleri,

70. yılında 20 binden fazla üyesiyle ülkemiz sanayi kesiminin önde gelen temsil kurullarından olan Meclisinizin Temmuz ayı olağan toplantısına davetiniz için teşekkür ederim. Bugün burada sizlerle bir arada olmaktan memnuniyet duyuyorum.

Konuşmama, makroekonomik görünüme ilişkin gelişmelere değinerek başlayacağım. Bunun ardından, ülkemizin geçirmekte olduğu yapısal dönüşümden bahsedeceğim. Merkez Bankamızın bu önemli dönüşüme yaptığı katkıları sizlerle paylaştıktan sonra sözü sizlere bırakacağım.

Saygıdeğer Katılımcılar,

Yılın ilk yarısında artan jeopolitik riskler ve etkileri halen devam eden pandemiden kaynaklanan enerji sorunları, arz kısıtları ve tedarik zinciri aksamaları küresel ölçekte olumsuz yansımalara yol açmıştır. Bununla birlikte, enerji ve emtia fiyatları ile arz koşulları ve tedarik sürelerinde son dönemde kısmi bir iyileşme kaydedilmiştir. Bu çerçevede, gelişmekte olan ülkelerdeki tedarik süreleri son aylarda önemli oranda iyileşme göstererek normal seviyelerine oldukça yakınsamıştır. Gelişmiş ülkelerdeki tedarik sürelerinin ise bir miktar azalmakla birlikte halen yüksek seviyelerde kalmaya devam ettiği görülmektedir.

Ülkemiz, pandemi döneminde iktisadi faaliyet açısından diğer ülkelere kıyasla oldukça başarılı ve güçlü bir performans sergilemiştir. Bildiğiniz üzere söz konusu dönemde birçok ülkede iktisadi faaliyet gerilemiş ve pek çok ülkede ise büyüme sıfıra yakın bir seyir izlemiştir. Buna karşılık, ilerleyen süreçte hızla normalleşen Türkiye ekonomisi, yüksek oranda büyüyen ekonomiler arasında en üst sıralarda yer almıştır. Bu çerçevede, ekonomimiz 2021 yılında yüzde 11 oranında büyüyerek diğer ülkelere kıyasla oldukça güçlü bir büyüme performansı sergilemiştir.

2022 yılının ilk çeyreğinde Rusya ve Ukrayna arasında başlayan çatışma, süregelen olumsuz yönlü arz şoklarının etkilerinin daha da ağırlaşmasına ve belirsizliklerin artmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, yurt içi iktisadi faaliyet negatif arz şoklarına rağmen sürdürülebilir bir yapıda ve kesintisiz bir şekilde güçlü seyrini sürdürmüştür. Bu çerçevede, 2022 yılının ilk çeyreğinde yıllık büyüme oranı yüzde 7,3 olarak gerçekleşmiştir. İkinci çeyreğe ilişkin beklentimiz de büyümenin bu orana yakın olarak gerçekleşeceği yönündedir.

Söz konusu güçlü büyümede, net ihracat ve makine-teçhizat yatırımlarının payı oldukça dikkat çekici düzeydedir. Harcamalar tarafından bakıldığında, net ihracatın büyümeye son 5 çeyrek boyunca arka arkaya pozitif katkı sağladığı görülmektedir. Makine-teçhizat yatırımlarının da pandemi sonrası dönemde büyümeye aralıksız olarak pozitif yönde katkı verdiği gözlenmektedir. Üretim tarafında ise hizmet ve sanayi sektörleri büyümeye katkı vermeyi sürdürmüştür.

Makine-teçhizat yatırımlarının sağlıklı ve sürdürülebilir bir çerçevede devam ettiği görülmektedir. Üretim kapasitesini destekleyen yatırımlar, özellikle sanayi üretiminin öncüsü olan makine-teçhizat yatırımları istikrarlı ve güçlü bir büyümeye işaret etmektedir. Bu çerçevede, sürdürülebilir büyüme ve fiyat istikrarına arz yönlü desteğin devamı için gerekli olan yatırım ihtiyacının ulaşılabilir, uzun vadeli ve düşük maliyetli Türk lirası finansman ile karşılanması önem arz etmektedir.

Ayrıca, Türkiye ekonomisinin üretim, ihracat ve istihdamı artırmaya odaklı güçlü ve sürdürülebilir büyüme performansının destekleyici bileşenleri olan makine-teçhizat yatırımlarının ve net ihracatın milli gelirden aldığı pay da istikrarlı bir şekilde yükselmektedir. 2022 yılının ilk çeyreği itibarıyla her iki bileşenin milli gelir içindeki toplam payı, yüzde 18 ile tarihsel olarak en yüksek

seviyesine ulaşmıştır. Makine-teçhizat yatırımlarının istikrarlı bir şekilde artması, ekonomimizin arz kapasitesini büyütürken kalıcı fiyat istikrarına da katkı sağlayacaktır.

Açıklanan son veriler, yılın ikinci çeyreğinde, sanayi üretiminin, sürdürülebilir bileşenlerin desteğiyle olumlu bir seyir izlemeye devam ettiğini göstermektedir. 2020 yılının üçüncü çeyreği ve sonrasında yıllık bazda aralıksız büyüyen sanayi üretimi, 2022 yılı Mayıs ayında yüzde 9,1 oranında önemli oranda bir artış kaydetmiştir. Üretimde gözlenen bu artış, imalat sanayinin geneline yayılırken ihracatçı sektörlerde sanayi üretimi daha da güçlü seyretmektedir. Sanayi ciro endeksleri de yurt dışı talebin sanayi üretimini olumlu etkilediğini göstermektedir.

Güçlü ekonomik büyüme, kapasite kullanım oranlarına da yansımaktadır. Kapasite kullanım oranları tüm sektörlerde yükselirken, bazı alt sektörlerde tarihsel ortalamalarının da üzerine çıkmıştır. Bu durum, ilave kapasite ihtiyacına işaret etmekte ve yatırım talebini desteklemektedir. Öte yandan, geçmiş dönem ortalamalarının üzerinde seyreden imalat sanayi kapasite kullanım oranları, firmaları kapasite genişletmeye teşvik etmek suretiyle, yatırımlardaki kuvvetli eğilimin devam edeceğine işaret etmektedir. Bu çerçevede, kapasite artışları son dönemde yatırım iştahı yüksek olan firmaların bulunduğu sektörlerde daha belirgindir.

Anket verileri de Temmuz ayı itibarıyla firmaların yatırım harcamalarının gelecek dönemlerde artmaya devam edeceğini göstermektedir. Bu eğilimin, yatırım mali üreten ve ihracatçı sektörler başta olmak üzere tüm sektörlerde yayılarak güçlendiği görülmektedir. Ocak-Mayıs ayları ortalaması itibarıyla, yatırım malları ithalat miktarında ve sermaye malları başta olmak üzere sanayi üretiminde görülen artışlar, sabit sermaye malları talebinin güçlü seyrettiğini teyit etmektedir.

Yatırım ve ihracat gibi sürdürülebilir bileşenlerdeki istikrarlı seyir istihdamı da olumlu yönde etkilemiştir. İstihdama katılım oranları artmaya devam ederken, işsiz sayısındaki gerileme eğilimi de sürmektedir. Böylece, Mayıs ayı itibarıyla toplam istihdam edilen kişi sayısı 30,8 milyon kişi ile tarihsel yüksek seviyeye ulaşmıştır. Buna ek olarak, işsizlik oranının yüzde 10,9 ile nispeten durağan bir seyir izlemesi istihdam açığının halen yüksek seviyelerde seyrettiğine ve önümüzdeki dönemde istihdam kapasitesinin daha da artacağına işaret etmektedir.

Türkiye ekonomisindeki son dönem istihdam gelişmeleri son derece umut vericidir. 2020 yılı ikinci çeyrekte itibaren hızla artan sanayi üretiminin yanı sıra yatırım harcamaları ve ihracatın da etkisi ile istihdam edilen kişi sayısı 2022 yılı ilk çeyreği itibarıyla 1,3 milyonu hizmet sektöründe, 900 binden fazlası sanayi sektöründe olmak üzere yaklaşık 2,7 milyon kişi artmıştır. Yılbaşından itibaren ise istihdamımız yaklaşık 846 bin kişi artmıştır. İstihdamdaki bu artış emsal ülkelere kıyasla oldukça yüksektir. Bu ülkelerin nüfusları ve istihdam artışının kaynaklarına bakıldığında ise istihdam performansımız çok daha dikkat çekici hale gelmektedir. Özellikle imalat sanayi istihdamı konusunda güçlü bir performans gözlenmektedir.

Pandemi döneminde birçok ülke işgücüne katılımda yaşanan kayıpları telafi edememiştir. Buna karşılık, işgücü piyasamızda katılım ve istihdam göstergelerinin pandemi öncesi seviyelerin üzerine çıkmış olması, işgücü piyasalarının normalleşme sürecindeki canlılığını ve sağlamlığını göstermektedir.

Sanayi Odamızın Saygıdeğer Üyeleri,

Türkiye ekonomisi, yatırım, istihdam, üretim ve ihracatı artırmayı merkeze alan ve sizlerin odağında bulunduğunuz bir yapısal dönüşüm sürecindedir. Çevrimsel etkilerden arındırıldığında, Türkiye ekonomisi, bu analizin yapılmaya başlandığı 2004 yılından bu yana ilk defa ve üst üste iki

çeyrek boyunca cari fazla vermiştir. Bir başka deyişle, bu yeni denge, küresel enerji ve emtia fiyatları normalleşme eğilimine girdiğinde ekonomimizin cari fazla verme kapasitesine ulaşmasına, kısa vadeli finansman ihtiyacının asgariye inmesine ve ihracata dayalı büyümeye işaret etmektedir.

Bu durum, ülkemiz için yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmaktadır. Bir diğer deyişle, Türkiye ekonomisinin büyürken eşanlı olarak cari fazla verir hale gelmesi, büyüme ve fiyat istikrarının sürdürülebilir bir patikada kalıcı olarak tesis edilmesini sağlayacaktır. Merkez Bankası olarak uygulamakta olduğumuz politikalarla, enerji fiyat artışları tarafından gölgelenen ve verilerle tespit ettiğimiz bu tarihi fırsatın kalıcı olmasını sağlamaya kararlıyız.

Dış dengenin önemli bir unsuru olmasının yanı sıra geniş bir istihdam ve gelir kaynağı olan turizm sektörünün ilk 5 aydaki performansı memnuniyet vericidir. Ziyaretçi sayılarının 2021 yılına göre aylık bazda artış kaydettiği ve 2019 yılı rakamlarına yaklaştığı görülmektedir. Kişi başı harcamaları yüksek olan Avrupa ülkeleri ve petrol fiyatlarındaki yükselişle beraber gelir artışı yaşayan Orta Doğu ülkelerinden gelen ziyaretçi sayısının artması turizm gelirlerinde savaş kaynaklı olabilecek kayıpları fazlasıyla telafi etmiştir. Bu sebeple, seyahat gelirleri 2021 yılına göre artış kaydetmekle kalmayarak, pandemi öncesi dönemine kıyasla önemli oranda yükseliş kaydetmiştir.

Değerli Konuklar,

Türkiye ekonomisinin büyüme yapısında ihracat ağırlıklı bir dönüşüm yaşandığını vurgulamıştım. Pandemi öncesinde istikrarlı bir büyüme eğilimi sergileyen ihracatımız, pandemi sonrası dönemde bu eğilimini daha da güçlendirerek keskin bir artış göstermiştir. Bu çerçevede, ihracatımız, 2022 yılının ilk yarısında geçtiğimiz yılın aynı dönemine kıyasla yıllık bazda yaklaşık yüzde 20 oranındaki bir artışla 126 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır. Bu miktar, ihracatımız için ilk altı ayda ulaşılan tarihsel en yüksek seviyedir.

Önemli ticari ortaklarımız arasındaki sıcak çatışmaya rağmen, ihracatımızda gerçekleşen rekor niteliğindeki bu artışın temel olarak 3 etkene dayalı olduğunu değerlendiriyoruz. Bunlardan birincisi, pandemi sonrasındaki süreçte küresel ticaretin yeniden şekillenişinde Türkiye'nin görece avantajlarının artmasıyla önemli bir ticaret üssü olarak konumlandığını görüyoruz.

İkincisi, ihracatçılarımızın dayanıklı ve esnek yapıları sayesinde ürün ve ülke çeşitliliği sağlayarak değişen koşullara hızlıca uyum sağlama kapasiteleri olduğunu gözlemliyoruz. Bu noktayı sizlerle daha ayrıntılı olarak ele almak istiyorum. Bildiğiniz üzere ülkemiz, birçok benzer, komşu ve bölge ekonomisine kıyasla çok daha güçlü bir ihracat yapısına sahiptir. Bu durum imalatın ihracat içerisindeki yüksek payı ile ihracat yapılan ülke sayısı ve ihraç edilen ürün sayısının çeşitliliği ile desteklenmektedir. 2022 yılında ihracatımızın ülke ve ürün çeşitliliği 2006 yılına göre iki kat artmıştır. 2015-2022 yılları arasında ihracatımızdaki artışın yaklaşık yüzde 29'u yeni pazar girişleriyle gerçekleşmiştir. İhracatçı firmalarımızın esnek ve dinamik yapısı ekonomimizi dışsal şoklara karşı korumaktadır. Firmalarımızın yeni ürünler sunmak ve yeni pazarlar bulmak suretiyle sergilediği bu esneklik, son dönemde yaşanan sıcak çatışma da dahil, olumsuz koşullarda muhtemel kayıpların telafi edilmesine imkân sağlamaktadır.

Üçüncüsü ise Merkez Bankası tarafından yapılan düzenlemelerle finansal sistemin ihracatçılarımıza üretimlerini artırmaya yönelik daha elverişli koşulların oluşturulduğunu değerlendiriyoruz. Bu çerçevede, Mayıs ayı itibarıyla yatırım ve ihracat kredilerinin toplam ticari krediler içerisindeki payının yüzde 28'e yaklaşarak son 20 yılın en yüksek seviyesine ulaştığının altını çizmek isterim.

Türk lirası cinsi ihracat ve yatırım kredileri, 2022 yılı başından itibaren hızlı bir artış göstermiştir. Aralık 2021-Mayıs 2022 döneminde TL ticari krediler 618 milyar TL artarken, bu artışın 154 milyar TL'si ihracat ve yatırım kredilerindeki artıştan kaynaklanmıştır. Bu kapsamda, 2022 yılı öncesinde ihracat ve yatırım kredilerinin toplam TL ticari krediler içerisindeki payı yüzde 10,1 civarında durağan bir seyir izlemektedirken, yapılan düzenlemelerle 2022 yılı Mayıs ayı itibarıyla yüzde 13,9 seviyesine ulaşmıştır.

Merkez Bankası olarak tanımış olduğumuz reeskont kredisi imkânı ile son 5 yılda ihracatçı firmalara 106 milyar ABD doları finansman sağlanmıştır. Kullanılan reeskont kredisi maliyetleri piyasa faizlerinin çok altında olup firmaların finansman giderlerinin makul seviyelerde seyretmesine katkı sağlamaktadır. Merkez Bankası tarafından reeskont kredisi kullanan firmalara 2017 yılından itibaren uygun faiz koşullarının sunulmasıyla yıllık ortalama 250 milyon ABD dolarına ulaşan maliyet avantajı sağlanmıştır.

Geçen yılın ilk yarısına kıyasla 2022 yılının ilk altı ayında reeskont kredisi kullanan firma sayısı 2199'dan 4476'ya; kredi kullanım tutarı da 9,3 milyar ABD dolarından 11,1 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

Hedefli kredi politikamızda kaynakların yatırım, istihdam, üretim ve ihracatı artıracak yönde ve uygun şartlarda sağlanması temel ilkimizdir. Bu nedenle, krediye erişimin tabana yayılmasını ve sanayicilerimizin krediye kolayca erişmesini son derece önemsiyoruz.

Reeskont kredisi kullanımlarının tabana yayılmasına yönelik yaptığımız çalışmalar neticesinde, 2022 yılı başından bu yana toplam kredi kullanımını içerisinde KOBİ'lerin payı istikrarlı bir şekilde artmıştır. 2022 yılı Ocak ayı sonunda reeskont kredisi kullanımları içerisinde yüzde 6 olan KOBİ payı, 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla yüzde 20'nin de üzerine çıkmıştır.

Bu kapsamda, ihracat kredilerine erişim konusunda yaptığımız düzenlemeler KOBİ'leri olumlu etkilemiştir. Liralaşma stratejimiz ile birlikte yüzde 90'lara çıkan TL kredi kullanımını içerisinde KOBİ'lerin payı yüzde 50'ye ulaşmıştır.

Reeskont kredi bakiyesi bulunan firmaların net ihracatçılık durumları ve reeskont kredi paylarına yılbaşından bu yana bakıldığında, net ihracatçı firmaların reeskont kredi payının yüzde 40'tan yüzde 55'e; kredi kullanan net ihracatçı firma sayısının oranının yüzde 59'dan yüzde 68'e yükseldiği görülmektedir.

Buna bağlı olarak, aynı dönemde reeskont bakiyesi bulunan firmaların net dış ticaret katkısı ve spot piyasada net döviz katkısı da önemli oranda iyileşmiştir.

Yeni ekonomi modelimizde cari fazlaya destek olacak hedefli kredi politikalarımızla ülke ekonomimiz için en verimli sonuçları almaya odaklanmış durumdayız. Tüm düzenleme ve kararlarımızı da bu doğrultuda alıyoruz.

İş Dünyamızın Değerli Temsilcileri,

Pandemiyle başlayan ve jeopolitik risklerle giderek yoğunlaşan arz kısıtları ve küresel finansal koşullardaki artan oynaklıklar negatif arz şoklarına neden olarak küresel enflasyonu tarihi yüksek seviyelere çıkarmıştır. Yaşadığımız yüksek enflasyonun temel belirleyicileri güçlü ve sürekli arz şokları, döviz kuru gelişmeleri ve bunların etkisiyle bozulan fiyatlandırma davranışlarıdır. Almakta olduğumuz kararlarla en kısa zamanda enflasyonda kalıcı bir düşüşü sağlamayı amaçlamaktayız. Bu kapsamda faiz politikasıyla birlikte, likidite, teminat, zorunlu karşılık ve uluslararası rezervlerin

yönetimine ilişkin politika bileşenini etkin bir şekilde kullanmaktayız. Bütünleşik politika çerçevemizde liralasma perspektifiyle araçlarımızı bundan sonra da kullanmaya devam edeceğiz.

Buna ek olarak, para politikası kararlarımızda yatırım ve üretimlerin artmasını sağlayacak ve sürdürülebilir cari denge hedefini destekleyecek finansal koşulların oluşumunu gözetiyoruz. Bunu, sektöre de öncülük edecek yatırım ve ihracat hedefli kredi programlarıyla ve makroihtiyati politikalarımızla destekliyoruz.

Konuşmamı sonlandırırken Türk sanayisini temsilen sizlere teşekkürlerimi sunuyorum. Ülkemiz ekonomisini sürdürülebilir fiyat istikrarı ve kalkınma hedeflerine taşıyacak olan yatırım, istihdam, üretim, ihracat kazanımları ile cari fazlaya ulaşma noktasında sanayicilerimizin katkıları önemli olacaktır. Merkez Bankası olarak arz sürekliliği ve cari fazla kapasitemizi destekleyecek finansal koşulları oluşturmayı amaçlayan sanayi dostu hedefli politikalarımızla yanınızda olmaya devam edeceğiz.

Sorularınızı yanıtlamaktan memnuniyet duyacağım.